View the original article

پاراگراف اول

پاراگراف اول؛ سایه جنگ سوم بر سر ایران؛ دیپلماسی تا کجا فرصت دارد؟

محمد ضرغامی

۱۲/آبان/۱۴۰۵

آیا ایران و آمریکا به موج سوم جنگ نزدیک می‌شوند یا هنوز راهی برای جلوگیری از رویارویی دوباره وجود دارد؟

اظهارات دونالد ترامپ دربارهٔ احتمال آغاز جنگ از سوی ایران بار دیگر نگرانی‌ها دربارهٔ آیندهٔ بحران را افزایش داده است. در این میان، رایزنی‌های دیپلماتیک کشورهای منطقه با تهران، تلاش برای مهار تنش‌ها و تأمین امنیت منطقه را به موضوعی محوری تبدیل کرده است.

نقش واشینگتن و تل‌آویو در تحولات پیش رو چیست؟ آیا اختلاف بر سر برنامهٔ هسته‌ای ایران، به‌ویژه ذخایر اورانیوم غنی‌شده تا سطح ۶۰ درصد، می‌تواند زمینهٔ توافق را فراهم کند یا مانع تازه‌ای در مسیر دیپلماسی خواهد بود؟ در صورت بازگشت جنگ، ابتکار عمل در دست کدام طرف خواهد بود؟

این پرسش‌ها را در برنامهٔ رادیویی «پاراگراف اول» با الکس وطن‌خواه، پژوهشگر ارشد مؤسسهٔ خاورمیانه و بنیاد جیمزتاون در واشینگتن، و محسن صلح‌دوست، استادیار روابط بین‌الملل در دانشگاه شی‌آن جیائوتونگ-لیورپول، در میان گذاشته‌ایم.

بازکردن در پنجره جدید

لینک مستقیم

احتمال بازگشت جنگ و محدودیت‌های واشینگتن

الکس وطن‌خواه معتقد است ایران و ایالات متحده در شرایط کنونی، هر دو در موقعیتی شکست‌خورده قرار گرفته‌اند.

به گفتهٔ او، اگر هدف واشینگتن واقعاً تغییر نظام سیاسی ایران بود و آمادگی پرداخت هزینه‌های آن را داشت، می‌توانست صریحاً اعلام کند که طی دو سال آینده این هدف را دنبال خواهد کرد.

اما دولت دونالد ترامپ چنین راهبردی ندارد و آنچه شکل گرفته، چرخه‌ای از حملات متقابل ایران، آمریکا و اسرائیل است.

وطن‌خواه این وضعیت را بن‌بستی می‌داند که دو طرف، با وجود آگاهی از فرسایش متقابل، به دلیل ملاحظات سیاسی و حیثیتی حاضر به مذاکرهٔ جدی نیستند.

محسن صلح‌دوست نیز با اشاره به نبود راهبردی مشخص در واشینگتن می‌گوید اهداف احتمالی جنگ، از تغییر نظام ایران گرفته تا نابودی تأسیسات هسته‌ای و نظامی یا تضعیف توان موشکی، روشن نیست.

به اعتقاد او، تغییر مداوم مواضع دونالد ترامپ نشانهٔ سردرگمی راهبردی است و وضعیت کنونی بیشتر آتش‌بسی موقت است تا توافقی پایدار. مرکز ثقل درگیری از داخل ایران به تنگهٔ هرمز، باب‌المندب و دیگر نقاط منطقه منتقل شده و عربستان سعودی و حوثی‌ها نیز از پیامدهای آن تأثیر پذیرفته‌اند.

الکس وطن‌خواه احتمال وقوع جنگی دیگر را منتفی نمی‌داند، اما ورود نیروهای زمینی آمریکا را بعید می‌داند. از نظر او، مخالفت گستردهٔ افکار عمومی آمریکا با جنگ و فاصله گرفتن بخشی از جمهوری‌خواهان از دونالد ترامپ، محدودیت‌های جدی برای ادامهٔ عملیات نظامی ایجاد می‌کند.

او بی‌اعتمادی تهران به ادعای تمایل دونالد ترامپ به دیپلماسی را نتیجهٔ حملات آمریکا در میانهٔ مذاکرات می‌داند.

به اعتقاد وطن‌خواه، راه خروج از بن‌بست، مشارکت قدرت‌های بزرگ در میانجی‌گری است. او می‌گوید هرچند عمان، قطر و پاکستان نقش مهمی داشته‌اند، اما از وزن ژئوپلیتیکی لازم برای تضمین توافق برخوردار نیستند.

تردید دربارهٔ نقش میانجی‌ها در بحران ایران و آمریکا

محسن صلح‌دوست در این زمینه به نقش روسیه و چین بدبین‌تر است. به گفتهٔ او، روسیه به دلیل درگیری در جنگ اوکراین ممکن است از مسئلهٔ ایران به‌عنوان اهرمی در مذاکرات خود با آمریکا و غرب استفاده کند. بعید است چین نیز حاضر شود اعتبار خود را برای میانجی‌گری در این بحران به خطر بیندازد.

الکس وطن‌خواه پافشاری تهران بر خروج کامل آمریکا از منطقه، پرداخت غرامت و گنجاندن همهٔ جبهه‌های منطقه‌ای در توافق را غیرواقع‌بینانه می‌داند.

به گفتهٔ او، مذاکره دربارهٔ توقف حملات، رفع محاصرهٔ دریایی، آزادسازی دارایی‌های مسدودشده و تعیین تکلیف ذخایر اورانیوم امکان‌پذیرتر است. اصرار بر گنجاندن لبنان و حزب‌الله در توافق نیز مذاکرات را پیچیده‌تر می‌کند.

کشورهای منطقه به دنبال امنیت، نه فاصله گرفتن از آمریکا

محسن صلح‌دوست در ارزیابی رفتار کشورهای منطقه تأکید می‌کند که تعامل عربستان سعودی، ترکیه و پاکستان با تهران به معنای فاصله گرفتن آن‌ها از آمریکا نیست.

به گفتهٔ او، هدف اصلی این کشورها افزایش استقلال امنیتی و جلوگیری از حملات تلافی‌جویانه به زیرساخت‌های حیاتی، تأسیسات نفتی و آب‌شیرین‌کن‌هاست.

او شکل‌گیری پیمان دفاعی مشترک با ایران را نیز به دلیل عضویت ترکیه در ناتو و روابط نزدیک عربستان سعودی و پاکستان با واشینگتن، عملاً ناممکن می‌داند.

الکس وطن‌خواه اظهارات باراک اوباما، رئیس‌جمهور پیشین آمریکا، دربارهٔ «قدرت وتوی ایران بر تنگهٔ هرمز» را در چارچوب رقابت‌های سیاسی داخلی آمریکا ارزیابی می‌کند و معتقد است اوباما در پی دفاع از کارنامهٔ دیپلماتیک دولت خود در برابر سیاست جنگی دونالد ترامپ است.

رقابت پکن و واشینگتن

الکس وطن‌خواه رفتار چین را نمونه‌ای از رقابت حساب‌شده با آمریکا می‌داند و می‌گوید پکن، برخلاف برخی مواضع شعاری در تهران، بدون ورود به تقابل لفظی پرهزینه، موقعیت اقتصادی، نظامی و دیپلماتیک خود را گسترش می‌دهد.

محسن صلح‌دوست نیز اولویت چین را حفظ ثبات و منافع تجاری می‌داند.

او با اشاره به سیاست رسمی عدم مداخلهٔ پکن می‌گوید تا زمانی که منافع تجاری چین حفظ شود، نوع حکومت در کشورهای منطقه برای این کشور تعیین‌کننده نیست.

به گفتهٔ او، حجم گستردهٔ تجارت چین با کشورهای حوزهٔ خلیج فارس، از جمله عربستان سعودی، امارات متحدهٔ عربی و قطر، باعث می‌شود بی‌ثباتی شدید و فروپاشی سیاسی در منطقه برخلاف منافع پکن باشد.

صلح‌دوست دربارهٔ روسیه نیز معتقد است مسکو ایران ضعیف و وابسته را به ایرانی مستقل و قدرتمند ترجیح می‌دهد. بنابراین، همکاری راهبردی تهران با مسکو را نباید تضمینی برای حمایت دفاعی دانست. توافق همکاری دو کشور نیز تعهد دفاعی متقابلی ایجاد نمی‌کند.

الکس وطن‌خواه بر تفاوت شرایط کنونی با یک دهه پیش تأکید می‌کند و معتقد است همکاری‌های نظامی و اطلاعاتی چین و روسیه با ایران و حوثی‌ها، رقابت با آمریکا را وارد مرحلهٔ تازه‌ای کرده است.

او احتمال می‌دهد پکن از بحران خاورمیانه برای محدود کردن نفوذ واشینگتن در اوراسیا بهره‌برداری کند.

آیندهٔ ایران؛ نگرانی از فروپاشی و تجزیه

محسن صلح‌دوست در بررسی آیندهٔ ایران، میان تغییر حکومت و فروپاشی کشور تمایز می‌گذارد.

به اعتقاد او، سقوط جمهوری اسلامی اگر به هرج‌ومرج و تضعیف دولت مرکزی منجر شود، پیامدهایی به‌مراتب زیان‌بارتر خواهد داشت.

او نگاه چین را مبتنی بر حفظ ثبات می‌داند و معتقد است رویکرد اسرائیل به آیندهٔ ایران نیز از ملاحظات امنیتی و ظرفیت‌های ژئوپلیتیکی این کشور تأثیر می‌پذیرد.

الکس وطن‌خواه نیز تأکید می‌کند که ترکیه و پاکستان به دلیل نگرانی از پیامدهای جدایی‌طلبی کردها و بلوچ‌ها، از تجزیهٔ ایران حمایت نخواهند کرد.

محسن صلح‌دوست با اشاره به رفت‌وآمدهای متعدد دیپلماتیک به تهران می‌گوید معیار موفقیت دیپلماسی، نه تعداد نشست‌ها، بلکه کاهش حملات، تأمین امنیت تردد کشتی‌ها، اجرای تعهدات و جلوگیری از بازگشت جنگ تمام‌عیار است

این مطلب بخشی از:

سیاسی | بایگانی | فراتر از خبر | پاراگراف اول

© ۲۰۲۶ تمام حقوق این وب‌سایت، بر اساس مقررات کپی‌رایت، برای رادیو فردا محفوظ است.